

лядки обращён в будущее, напоминающее в таком случае чек без покрытия.

**КАФЕДРА ФАРМАКОЛОГІЇ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(1805 – 1850 рр.)**

ФІЛІППЕНКО Р.І., БЕРЕСТОВА А.А.

Національний фармацевтичний університет

У 1804 році за уставом російських університетів у Харківському університеті було створено чотири факультети, проте викладання спочатку велось лише на трьох. На медичному факультеті хоч і були штатні професори, але через відсутність студентів, його діяльність до 1811 року “отличалась случайним характером”. Професори університету через нестачу слухачів буди змушені читати лекції вихованцям Харківського колегіуму. За таких обставин було підняте питання про скасування медичного факультету. Тому міністр народної освіти граф О.К. Розумовський втрутився і підтримав заходи вжиті вченою радою Харківського університету для покращення справ. Було збільшено професорсько-викладацький склад, з одного боку, з іншого – збільшено кількість студентів [1, с. 353].

За § 22 університетського уставу на медичному факультеті мало бути шість кафедр:

1. Кафедра анатомії, фізіології та судово-медичної науки;
2. Кафедра патології, терапії та клініки;
3. Кафедра хірургії;
4. Кафедра повивального мистецтва;
5. Кафедра скотолікування;

6. Кафедра лікувального “веществословия”, фармації та словесності [2, с. 2].

На початку XIX ст. лікувальне “веществословие” тісно пов’язане з викладанням фармації і фармакогнозії. Тому у курс приділялась увага вивченю терапії, фармації і фармакогнозії. Отже, професор фармакології був зобов’язаний на своїх лекціях розповідати не лише про властивості тих чи інших лікарських препаратів, але і про їх терапевтичні застосування, з поясненням його впливу на організм хворого [2, с. 311].

На медичному факультеті викладання розпочалось лише в 1811 році, проте факультет почав існувати ще з моменту заснування університету, тобто з 1805 року [2, с. 11].

Першим професором лікувального “веществословия” (фармакології з фармакогнозією, фармації та медичної словесності) був доктор медицини Георгій Георгійович Корітари. Г.Г. Корітари (?- 1810 р.) народився у Венгрії, закінчив Ієнський університет. Його було обрано ординарним професорам Харківського університету в 1805 р. [1, с. 217]. У 1807 р. Г. Г. Корітари ввійшов до складу “училищної ради”, а в 1808 р. (за іншими джерелами в 1807 р.) [2, с. 11] був обраний деканом медичного факультету [1, с. 213]. Г.Г. Корітари читав лекції з фармації за роботою Тромсдорфа, лекції з лікувального “веществословия” та історії медицини читав з власних записів чотири рази на тиждень [2, с. 10]. У 1808/1809 навчальному році Г.Г. Корітари читав курс фармації, а в 1809/1810 і 1810/1811 навчальних роках – курс фармакології.

Крім того, що Г.Г. Корітари читав лекції в Харківському університеті, він водночас працював головним лікарем у Харківському воєнному відомстві і, будучи магістром окулістки, безкоштовно надавав допомогу людям, які страждали на очні захворювання [3, с. 255].

Тимчасово курс фармації в 1810/1811 навчальному році читав Фердинанд Іванович Гізе [2, с.283]. Ф.І. Гізе був родом із Пруссії. За освітою

фармацевт. Мав ступінь доктора філософії Ерфуртського університету. Працював у Берліні, Аугсбурзі, Імператорській аптекі у Відні [4]. Для роботи в Харківському університеті був запрошений як ад'юнкт. Його було призначено 13 грудня 1805 р. екстраординарним професором, а в 1811 р. обрано ординарним професором.[2, с. 283].

Фармацевтичну хімію Ф.І. Гізе читав чотири рази на тиждень за власною роботою “Lehrbuch der Pharmacie nach den neusten physicalisch-chemicalen Grundsätzen u. s. w.”. Для кращого засвоєння матеріалу, почутого на лекціях, у хімічній лабораторії проводилися досліди. Крім спеціальних наук, за час роботи в Харківському університеті Ф.І. Гізе опублікував “руководство” з фармації у двох частинах ”Порадник до фармакопеї” та “Lehrbuch der Pharmacie” (1806-1811 pp.) у чотирьох частинах [2, с. 283].

У 1809р. Ф.І.Гізе був обраний член-кореспондентом Петербурзької академії наук. Він уклав п'ятитомну енциклопедію “Всеобщая химия для учащих и учащихся” (1813-1817 pp.). Міністерство народної освіти виділило на це видання кошти. Для Росії того часу це унікальний навчальний посібник, наповнений найдокладнішою інформацією з хімії. Незважаючи на великий об'єм енциклопедії, Ф.І. Гізе вважав її (енциклопедію) навчальним посібником. У передмові він писав, що посібник “послужит средством к изучению химии” і буде сприяти поширенню в Росії ”сей важной и полезной науки, приобретая ей гораздо большее число ревностных любителей”. У своїй енциклопедії він не лише детально описав усі новітні для того часу теоретичні погляди хімії, але і подав до них історичні екскурси для кращого засвоєння та розуміння студентами поданої інформації. Без його подвигницької діяльності неможливо уявити собі історію вітчизняної хімії [4].

У 1814 р. Ф.І. Гізе було переведено в Дерптський університет.

Упродовж кількох років, починаючи з 1815 р., Харківський університет була змушенна покинути плеяда видатних професорів. Це було

пов'язано з реакційною політикою, яка проводилася проти іноземців [1, с. 326].

У 1812 р. викладачем фармації ад'юнктом лікувального “вествословия” був призначений Михайло Прохорович Болгаревський. Він читав курс фармації з 1813 по 1816 рр. М.П. Болгаревський народився в Чернігівській губернії. Закінчив Київську духовну академію, три роки навчався в Московському університеті, отримавши ступінь кандидата медицини, а через рік і ступінь магістра. У 1806 р. М.П. Болгаревський їде до Відня, де упродовж трьох років вивчає медицину. У 1809 р. переїздить у Париж для збагачення знань з хірургії, хімії та ботаніки. У 1811 р. вчений повертається до Петербурга. Складавши іспити в академії медичних наук, його призначають ад'юнктом по кафедрі медичної матерії, фармації, фармакогнозії та історії медицини в Харківському університеті, де і працював з лютого 1812 р.

З 1813 по 1816 рр. М.П. Болгаревський чотири рази на тиждень читав курс фармації, працюючи за посібником Бульонля-Гранжа. У 1812 році він був призначений завідувачем фармацевтичної лабораторії [2, с.10]. З 1812 по 1815 рр. М.П. Болгаревський виконував обов'язки секретаря медичного факультету. Сам же М.П. Болгаревський був людиною зі складним характером. Тому, врешті-решт, Рада університету звернулася з проханням зняти його з посади, яку він посадив, і навіть звільнити з університету. Приводом для звільнення стала скарга, що надійшла до університету від поліцеймейстера, в якій йшла мова про порушення громадського порядку М.П. Болгаревським. 16 липня 1816 року М.П. Болгаревського було звільнено з університету [2, с.87-89].

З 1816 по 1819 рр. курс фармації читав проф.. Людвіг Осипович Ванноті (1771-1819 рр.). Л.О. Ванноті навчався у Фрейбурзькому університеті, де в 1798 р. отримав ступінь доктора медицини. У 1805 р. він був запрошений ад'юнктом у Харківський університет. У 1810 році Л.О. Ванноті

став керувати кафедрою фармакології, рецептури і історії медицини. З 1811 по 1814 рр. Л.О. Ванноті читав лекції з фармакології і рецептури чотири рази на тиждень за “руководством” Вільє. У 1811 р. він був призначений екстраординарним, а в 1812 р. уже і ординарним професором [2, с. 1-2]. З 1805 по 1812 рр. Л. О. Ванноті виконував обов’язки секретаря факультету.

Після смерті Л. О. Ванноті його обов’язки виконував ад’юнкт Яків Микитович Громов. Я.М. Громов навчався у Харківському колегіумі. З 1804 по 1808 рр. навчався у Харківському університеті. Викладав французьку та латинську мови, а також логіку. У 1811 р. був відзначений ступенем магістра природничої історії. Своє навчання продовжив у Московському університеті.

Після повернення до Харкова в серпні 1812 року за дорученням правління університету став займатись упорядкуванням роботи мінералогічного кабінету. У березні 1813 року його було обрано членом товариства наук при Харківському університеті. У серпні того ж року захистив дисертацію і йому було присвоєно звання доктора природничих наук, а також був призначений ад’юнктом при університеті. Крім мінералогії, вів комерційні науки. У 1814 році Я. М. Громова обрали ординарним членом Імператорського Московського товариства дослідників природи. Того ж року його обрали секретарем фізико-математичного факультету. У наступному році Я.М. Громова було направлено до Імператорської медико-хірургічної академії для більш глибокого вивчення медичних наук. У 1817 р. Я. М. Громова обрано членом-кореспондентом медичної ради, а в 1818 р. , після закінчення медико-хірургічної академії, визнано лікарем 1-го розряду [2, с. 89-90]

Після повернення до Харкова ад’юнкту Я. М. Громову доручили читати лекції з лікувального “веществословия”, фармації, фармакогнозії та медичної словесності. У грудні 1820 року йому було надане звання екстра-

ординарного професора, а в січні 1821 року – ординарного. Я.М. Громов був професором фармакології та фармації з 1816 по 1837 рр. Лекції з фармакології він читав три-четири рази на тиждень за роботами Геккера, Зунделіна, Фехта, Ріхтера та Бухгольца; фармацію – три рази на тиждень за Нелюбіним [2, с. 10].

У 1834/1835 навчальному році курс фармакології тимчасово читав Петро Олександрович Бурковський [2, с. 10].

З 1833 року читати лекції на кафедрі починає Єгор Степанович Гордєєнко. Є.С. Гордєєнко народився в 1812 році. У 1802 році він з відзнакою закінчив Харківський університет. З 1833 року був призначений лектором в університеті для викладання фармації з рецептурою, а у вересні 1836 року було присвоєно звання ад'юнкта по кафедрі фармації та лікувального “веществословия”. У травні 1837 року Є. С. Гордєєнка призначено на посаду екстраординарного професора по кафедрі хімії, проте він одночасно читав лекції і з фармації. У 1837 році, після захисту дисертації, йому було присвоєне звання доктора медицини, а також звання екстраординарного професора по кафедрі фармакології та фармації. У 1839 році Є. С. Гордєєнку було присвоєно звання ординарного професора і на два роки було відряджено за кордон для більш глибокого вивчення фармакології, фармації та хімії. Однак пробув він там аж три роки. Перебуваючи за кордоном, Є. С. Гордєєнка в 1841 році обрали почесним членом-кореспондентом Паризького фармацевтичного товариства. Скориставшись відрядження, Є.С. Гордєєнко придбав для фармацевтичної та хімічної лабораторії, завідувачем якої він був, інструментів та обладнання на п'ять тисяч рублів. У 1842 році він повертається до Харкова. Професор Є.С. Гордєєнко читав фармакологію та органічну хімію.

У жовтні 1858 року (за вислugoю 25 років) Є.С. Гордєєнку дали відставку, але і після цього ще деякий час він читав лекції з фармакології та фармації [2, с. 92-92].

Професор Є.С. Гордєєнко, після того як він покинув стіни університету, поринув з головою в громадську діяльність. Його обрали головою Харківського повіту земської управи, і він став одним із засновників Харківського товариства поширення в народі грамотності. З 1861 року він дійсний, а з 1863 року почесний член Харківського медичного товариства та почесний член університетської колегії [3, с. 256].

ЛІТЕРАТУРА

1. Багалей Д. И. Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам). – Т.1. (1802 – 1815 гг.) . – Вып.2. – Х. , 1896.
2. Медицинский факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805-1905)./Под ред.проф.. И.П. Скворцова и Д.И.Багалея.- Х.- 1905-1906.
3. Історія фармації України / Р.В. Богатирьова, Ю.П. Спіженко, В.П. Черних та ін. – Х., 1999.
4. Вклад немецких ученых, членов Петербургской академии наук, в развитие и становление химической науки в России (XVIII – начало XIX в.)
<http://www.rambler.ru>.